

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN TUTUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (DICLE VE FIRAT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Evaluation of Teacher Candidates' Attitudes Concerning Teaching Profession (Dicle and Firat University Sample)

İlhami BULUT¹

Özet

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını değerlendirmeye yöneliktir. Bu amaç çerçevesinde araştırmada kullanılmak üzere 30 maddeden oluşan Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma örneklemini, 211'i Dicle ve 200'ü Firat Üniversitesi'nden olmak üzere toplam 411 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Verilerin analizinde, ilişkisiz örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi ve scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları "üniversite" ve "cinsiyet" değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermezken, "anabilim dalı" değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Araştırmada ulaşılan bir diğer önemli bulgu ise, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının "katılıyorum" düzeyinde olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen eğitimi, öğretmenlik mesleği, tutum.

Abstract

The aim of this research is to evaluate attitudes of teacher candidates on teaching profession. In the frame of this aim, A 5 point Likert type scale comprising 30 attitude sentences was developed to be used in the research. The sample of the research composes of the total 411 teacher candidates 211 of them from Dicle and 200 of them from Firat University. In the analysis of the data, Independent-Sample t Test, One-Way-Anova and Scheffe Test were used. According to the findings obtained from the study, the attitudes of prospective teachers towards teaching profession showed a significant difference in terms of department variable while they did not differ significantly in terms of university and gender variable. Another important finding reached in the research was that teacher candidates' attitudes concerning teaching profession realized in "agree" level.

Key Words: Teacher training, teaching profession, attitude.

GİRİŞ

Türkiye'de öğretmen yetiştirme süreci cumhuriyet öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönemde incelenebilir. Cumhuriyet öncesinde öğretmen yetiştirme sürecinde 1848 yılında Darülmüallimin-i Rüşdi ve 1868 yılında ise Darülmüallimin-i Sıbyan'ın kuruluşu Milli Eğitim Sistemimizin geliştirilmesi açısından ilk önemli adımdır (Akyüz, 1997). Darülmüallimin-i Rüşdi'nin

¹ Yrd.Doç.Dr.; Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 21280 Kampüs - Diyarbakır, e-mail: ibulut@dicle.edu.tr

kuruluş amacı, erkek çocuklar için erkek öğretmen yetiştirmektir. 1870’de de kız çocuklar için kadın öğretmen temin etmek için benzer bir okul açılmıştır (Koçer, 1992).

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte öğretmen yetiştirme alanında önemli adımlar atılmıştır. Bunun için 3 Mart 1924 tarih ve 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. “Öğretmenlerin birleştirilmesi” anlamına gelen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim ve öğretim kurumları Eğitim Bakanlığına bağlanmış ve eğitim işlerinin tek elden yürütülmesi mümkün olmuştur (Akyüz, 1997). Cumhuriyet yönetimi, ilk yıllarında öğretmenliği bir meslek haline getirmek için yasal çaba harcamıştır. 13 Mart 1924 tarihli Orta Tedrisat Muallimleri Kanununun 1. maddesine göre, “muallimlik devletin umumi hizmetlerinden talim ve terbiye vazifesini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir.” 22 Mart 1926 tarihli ve 789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanuna göre de (md. 12) “maarif hizmetlerinde aslanan muallimliklerdir”. Bu hükümlerin iki anlamı vardır: 1. Öğretmenlik, devletin bir kamu görevi olan öğretim ve eğitimi üstlenen bir meslektir. 2. Öğretmenliğin, öğretim ve eğitim hizmetleri arasında, önceliği ve üstünlüğü vardır (Akyüz, 1997). Akyüz (1997)’e göre öğretmenlik, bu ve benzer hükümlere rağmen, kapısı açık, girişi kolay bir meslek olmaktan öteye gidememiştir. Ancak öğretmenlik, 1973 yılında TBMM’de kabul edilen 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile profesyonel bir meslek olarak kabul edilmiştir. Kanunun 43. maddesi, öğretmen eğitiminin genel çerçevesini çizmiş ve aynı kanun maddesinde “öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan ve pedagojik formasyon ile sağlanır” hükmüne yer verilmiştir.

Türk Yükseköğretim Sistemiyle bütünlüğünü sağlamak amacıyla öğretmen yetiştiren tüm yükseköğretim kurumları 2547 Sayılı Kanunla üniversite çatısı altında yeniden yapılandırılmıştır. 20 Temmuz 1982 tarihinde 41 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile öğretmen yetiştiren kurumlar, üniversitelere devredilerek yeni bir yapılanmaya gidilmiştir (MEB, 2003). Dolayısıyla öğretmenlik mesleği ve bu mesleği yürüten profesyonellerin mesleğin gereklerini yerine getireşleriyle ilgili düzenlemeler Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar devam etmiştir (Seferoğlu, 2004).

Cumhuriyetin ilânından bugüne ilköğretime öğretmen yetiştirmede, gerek nicelik gerekse nitelik bakımından çok önemli atılımlar yapılmıştır. Öğretmen yetiştirme sistemi ve süresi, çok sık değişikliğe uğramışsa da, artık günümüzde bu sorun da aşılmış görünmektedir. Öğretmen yetiştirmede önceleri daha belirgin olarak nicelik sorunları aşılmaya çalışılırken, artık nitelik sorunları daha önemli görülmeye başlanmıştır (Dursunoğlu, 2003). Özellikle son yıllarda öğretmenlerin yetiştirilmesi ve niteliklerinin artırılması konusundaki yapılan araştırmalar (Gözütok, Akgün ve Karacaoğlu, 2005; İlhan, 2004; Oral, 2004; Terzi ve Tezci, 2007; Yaşar, Gülteki, Türkan, Yıldız ve Girmen, 2005), bu yargıyı desteklemektedir.

Bugün Türkiye’de, özellikle, hizmet öncesinde nitelikli öğretmen yetiştirme; en çok üzerinde düşünülen ve tartışılan önemli konulardan biridir

(Oral, 2004:88). Özellikle son yıllarda öğretmenlerin istenilen niteliklere sahip olmadıklarına ilişkin yaygın bir kanı bulunmaktadır (Üstüner, 2004; Taşdemir, 1996). Böyle bir problemin temel nedeni, toplumsal değişme ve bilim alanında hızlı ilerlemelere öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerinin uyum gösterememesinden kaynaklanmaktadır (Taşdemir, 1996). Taylor (1997:54)'ın, "insanların politik ve kültürel sınırlar içerisinde kitlesel hareketlerin etkileri, kitle iletişim araçları, sosyal yapılanma, bilgi bazındaki kazanımlar, öğrenim ve öğretim alanlarındaki araştırmalar vs. birleşerek öğretmen yetiştirme işini ortak bir biçimde korkutucu hale getirmiştir" şeklindeki görüşü dikkat çekicidir.

Günümüzde bir öğretim kurumu ne kadar mükemmel olursa olsun, bu öğretim kurumunda görev alan öğretmenler gerekli niteliğe sahip değillerse, öğretim sürecinde beklenen fayda sağlanamayacaktır (Gökçe, 1997:208). Stephens ve Crawley (1994:5) etkili bir öğretime bulunması gereken beş nitelikten bahsetmektedir. Bu nitelikler; "konu bilgisi (konusunu iyi bilme), konu uygulaması (konusunu iyi öğretme), sınıf yönetimi (konusunu etkili öğrenmeyi sağlayıcı amaçlı, düzenli bir ortamda öğretmesi), değerlendirme ve öğrenci ilerlemesini kaydetme (öğrencilerin ulaştıkları seviyeyi belirleme ve onların performanslarının sistematik kayıtlarını tutma), ileri mesleki gelişme (ilk öğretmen eğitimi, yaşamboyu mesleki kariyerinizin ilk safhası olduğunu anlama)"dır. Dikici, Yavuzer ve Gündoğdu (2006)'nın Türkoğlu'ndan aktardığına göre, hedeflere ulaşmak, nitelikli öğretmen yetiştirmeye ve ihtiyaç analizleri iyi yapılmış eğitim programlarının geliştirilmesine bağlıdır. Eğitim amaçlarının gerçekleşmesi büyük ölçüde öğretmenin nitelikli olarak yetişmesiyle sağlanabilir. Diğer taraftan Jones (1993)'e göre öğretmen yeterliliğinin, sadece eğitim ve diplomayla belirlenmesiyle öğretmenlerin sahip olması gereken temel özellikler göz ardı edilmektedir. Bir öğretmen, sadece kendi konusunu bilmesi yeterli olmayıp aynı zamanda mesleki inanç ve samimiyet duygusuna da sahip olmalıdır. Öğretmen niteliklerine yönelik yapılan birçok araştırmada öğretmenlerin kişilik özelliklerinin, davranışlarının, tutumlarının, ilgilerinin ve akademik özelliklerinin öğretim ve öğrenme sürecinde önemli rol oynadığı belirlenmiştir (Erdem, Gezer ve Çokadar, 2005; Memişoğlu, 2006).

Birçok öğretmen derslerinde bilgiyi veya bilişsel hedefleri esas alırken, bu hedeflere ulaşmada dinamik faktör olan tutumu, duygusal özellikleri göz ardı eder (Ülgen, 1997). Oysa Weinburg'a göre, öğrencilerin bilişsel özellikleri yanında son zamanlarda duyuşsal alan hem eğitimin bir parçası olarak kabul edilmiş hem de araştırmalarda düşünülen bir odak nokta haline gelmiştir (Şahin Yanpar, Şahin ve Çakır; 2001:133-134). Ayrıca Unesco tarafından yapılan bir çalışmada, eğitilmiş bir kişide olması gereken temel özellikler arasında duyuşsal özelliklerin önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir (Paykoç, 1997).

Duyuşsal alan, ilgiler, tutumlar ve kendi kendini görüşlerin karmaşık bir bileşkesidir (Bloom, 1998:87). Watson, Tregerthan ve Frank'a göre

öğrencilerin bir dersle ilgili duyuşsal özelliklerinin en önemli göstergelerinden biri tutumlarıdır. Tutum, bireyin bir psikolojik objeye yönelik olumlu ya da olumsuz genel duyguları olarak tanımlanabilir (Akt. Erden, 1995:99). McGuire tutumu, düşüncedeki bazı hükümlerin nesnelere bulduğu karşılık olarak tanımlamaktadır (Kılıç, 2002:155). Oppenheim ise tutumun, duyuşsal alan davranışların önemli bir bölümünü oluşturduğunu belirtmekte ve tutumu genel olarak bir bireyin herhangi bir uyarıcı karşısında olumlu ya da olumsuz tepki gösterme eğilimi olarak tanımlamaktadır (Köklü, 1992:28). Bu anlamda, belli bir obje veya duruma yönelik olumsuz yaşantılar geçirmiş olan bireyin, o obje veya nesneye yönelik olumsuz bir tutuma; olumlu yaşantılar geçirmiş olanların ise olumlu tutuma sahip olması beklenir (Pehlivan, 1994). Şayet koşullar o objeden uzaklaşmasını engellediği zaman da çatışmaya girebilir. Örneğin öğrenci matematik dersine olumlu tutum geliştirdiyse, bu dersle ilgili tüm ödevlerini yapar, eğer olumluluk üst düzeyde ise fazladan ödev yapmak için talepte bulunur. Dersle devamsızlık yapmaz. Öğrenci olumsuz tutum geliştirdiği zaman, dersle girmek istemez. Ödevini yapmak istemez, dersle katılmamak için bahane arayabilir. Ödevini yapmak zorunda olduğunda, kendi kendisi ile çatışmaya girebilir (Ülgen, 1997:89). Tutumlar gözlenememelerine karşın, bireylerin tutumları sevgilerini, nefretlerini ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler (Morgan, 1999).

Öğretmenlerin mesleklerine yönelik tutumları meslekin gereklerini yerine getirmede büyük önem taşımaktadır (Durmuşoğlu, Yanık ve Akkoyunlu, 2009). Çünkü bir mesleğe yönelik tutum ve algılar, mesleki yeterlilik algılarını ve meslekteki başarıları etkilemektedir (Terzi ve Tezci, 2007). Bloom (1998)'a göre, bireyin sahip olduğu duyuşsal özellikler başarısını etkilemektedir. Dolayısıyla, olumlu tutumun öğretmenlerin başarısına doğru orantılı olarak etki edebilecek bir unsur olduğu söylenebilir (Demir, 2004). Nitekim bazı araştırma sonuçları da bunu doğrulamaktadır (Bloom, 1998; Erdem ve diğerleri, 2005; Terzi ve Tezci, 2007).

Aydın, öğretmen adaylarının olumlu ve yüksek düzeyde öğretmenlik tutumları geliştirmelerinin; eğitim-öğretim programları, mesleki beklentiler, kişilik özellikleri, değerler sistemi, psikolojik ihtiyaçlar gibi birçok değişkene bağlı olduğunu belirtmektedir (Akt. Şenel Demir, Sertelin, Kılıçaslan ve Köksal, 2004). Ayrıca Şimşek (2005), öğretmen niteliğinin büyük ölçüde öğretmen adaylarının seçimi, hizmet öncesi eğitimleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarıyla yakından ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu noktadan hareketle, hizmet öncesinde nitelikli öğretmen adayı yetiştirmede; öğretmen eğitimi programlarına öğrenci yetiştirilirken öğrencinin öğretmen olma isteği, mesleğe yatkınlığı ve öğretmenliğe, çevreye, sosyal değerlere yönelik tutumlarının da dikkate alınması gerekir (Oral, 2004). Bu değerlendirmeler ışığında, kişinin kendi kendisiyle olan duyuşsal özelliklerin kişideki değişen örüntülerinin incelenmesi, olumsuz duyuşsal özelliklerin azaltılması ve belki de olumlu duyuşsal giriş özelliklerinin artırılması amacı ile öğretim program ve yöntemlerinde değişiklik yapılması yoluna gidilip gidilemeyeceğinin belirlenmesi önemli olabilir (Bloom, 1998). Dolayısıyla,

hizmet öncesi öğretmen yetiştirme sürecinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesinin öğretim elemanlarına ve eğitimde program geliştirme uzmanlarına katkı getireceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını belirlemeye yöneliktir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki soruya cevap aranmıştır: Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları; (i) “üniversite”, (ii) “anabilim Dalı” ve (iii) “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma, tarama (betimsel-survey) modeli niteliğindedir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 1994:77). Araştırmanın evrenini, 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılında Dicle Üniversitesi (DÜ) Ziya Gökalp ve Fırat Üniversitesi (FÜ) Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin tamamına ulaşılması hedeflendiğinden ayrıca örneklem seçimine gidilmemiştir. Buna göre araştırma örneklemini, 211'i Dicle ve 200'ü Fırat Üniversitesi'nden olmak üzere toplam 411 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan öğretmen adaylarının anabilim dallarına göre dağılımı ise şöyledir: DÜ Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği 118, Fen Bilgisi Öğretmenliği 45, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 48, FÜ Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği 74, Fen Bilgisi Öğretmenliği 58, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 68. Ayrıca araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının 239'u bay, 172'si bayandır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Uygulama

Ölçek geliştirme çalışmaları bir kaç aşamadan oluşmaktadır. Ölçek üzerinde ilk önce ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Daha sonra Fırat ve Dicle Üniversiteleri Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümündeki öğretim üyelerinin ölçek hakkındaki görüş ve önerileri alınmıştır. Belirlenen genel tutum, görüş ve öneriler doğrultusunda 12'si olumsuz 18'i olumlu olmak üzere toplam 30 tutum cümlesinden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda toplanan 30 tutum cümlesi tekrar uzmanların görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanlar tarafından incelenen ölçek, 5'li Likert tipindedir.

Ölçekte Yer Alan Bazı Soru Maddeleri:

- Öğretmenlik mesleğini seviyorum
- Öğretmenlik bana göre bir meslek değildir

- Öğretmenlik yapmaktan korkuyorum
- Öğretmenliği başka bir mesleğe tercih etmem
- Başarılı bir öğretmen olmak için çaba gösterdiğime inanıyorum

Ölçekte *tamamen katılıyorum, katılıyorum, az katılıyorum, katılmıyorum, hiç katılmıyorum* biçiminde seçeneklere yer verilmiştir. Öğretmen adaylarından bu seçenekler arasında kendileri için en uygun olan birini seçmeleri istenmiştir. Ölçeğin seçenekleri, olumlu ifadeli tutum maddeleri için tamamen katılıyorum 5, katılıyorum 4, az katılıyorum 3, katılmıyorum 2, hiç katılmıyorum 1 şeklinde puanlanırken, olumsuz ifadeli tutum maddeleri için ise ters yönde işleyecek şekilde 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde puanlanmıştır.

Ölçek, geçerlik ve güvenilirlik hesaplamaları için DÜ Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 65 öğretmen adayına uygulanmıştır. Elde edilen veriler öncelikle faktör analizine tabi tutulmuştur. Büyüköztürk (2003:118), faktör yük değerlerinin uygulamada az sayıda madde için bu sınırın 0.30'a kadar indirilebileceğini belirtir. Ölçeğe ilişkin ilk faktör analizi işlemlerine göre KMO=.75, Bartlett testi = 1406.077 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda ölçekte yer alan tüm maddelerin birinci faktör altında ve .30'dan büyük olduğu gözlenmiştir. Faktörün ölçüğe ilişkin açıkladığı toplam varyans %70.161'dir. 30 maddenin faktör yük değerlerinin (Component Matrix) tamamı ise, 0.310 ve üzerindedir. İlk analiz sonucunda 30 maddenin tümü işler durumda bulunmuştur. Buna göre Bartlett testinin sonucu 0.05 düzeyinde ($p=0.000$) anlamlı bulunmuştur. Ölçek tek boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Araştırmacı tarafından geliştirilen ve geçerlik güvenilirlik hesaplamaları yapılan veri toplama aracı, araştırma kapsamında bulunan öğretmen adaylarına derste uygulanmıştır. Veri toplama aracı, öğretmen adaylarına elden dağıtılmış ve cevaplamaları için kendilerine belirli bir süre verildikten sonra, tekrar aynı yolla toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarından elde edilen veriler bilgisayar paket program SPSS 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) kullanılarak çözümlenmiştir. Buna göre, öğretmen adaylarının tutumları "üniversite", "anabilim dalı" ve "cinsiyet" değişkeni bakımından analiz edilmiştir. Cinsiyet ve üniversite değişkeni bakımından öğretmen tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek için ilişkisiz örneklem t-testi; anabilim dalı değişkenine göre öğretmen tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek için ise, tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Farklılığın belirlendiği durumlarda da, farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini ortaya koymak için scheffe testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Aritmetik ortalamaların yorumlanmasında; 1.00-1.80 arasındaki ortalama değerlerin "Hiç

Katılmıyorum”, 1.81-2.60 arasında bulunanların “Katılmıyorum”, 2.61-3.40 arasındakilerin “Az Katılıyorum”, 3.41-4.20 arasındakilerin “Katılıyorum” ve 4.21-5.00 arasında yer alanların ise “Tamamen Katılıyorum” derecesinde değer taşıdığı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulguları araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sıralanmıştır. Buna göre, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “üniversite” değişkenine ait t-testi sonuçları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “üniversite” değişkenine göre t testi sonuçları

Üniversite	n	$\bar{X}$	ss	t	p
Dicle	211	3.46	0.268	0.260	0.795
Fırat	200	3.45	0.225		

Tablo 1’deki bulgulara göre, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “üniversite” değişkenine göre farklılaşmadığı saptanmıştır [$t_{(409)}=0.260$, $p>.05$]. Bu bulgudan hareketle, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları üzerinde “üniversite” değişkeninin etkisi olmadığı ileri sürülebilir. Ayrıca Tablo 1’deki aritmetik ortalama puanları incelendiğinde, hem Dicle ($\bar{X}=3.46$) hem de Fırat ($\bar{X}=3.45$) Üniversitesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “*katılıyorum*” düzeyinde ve olumlu bir tutumu ifade ettiği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “*anabilim dalı*” değişkenine ait varyans analizi sonuçları Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının “anabilim dalı” değişkenine göre varyans analizi sonuçları

Anabilim Dalı	n	$\bar{X}$	ss	F	p
Sınıf öğretmenliği	193	3.44	0.246	4.091	0.017
Fen Bilgisi öğretmenliği	102	3.41	0.271		
Sosyal Bilgiler öğretmenliği	116	3.51	0.221		
Toplam	411	3.45	0.248		

Tablo 2’deki bulgulara göre, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları “anabilim dalı” değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2,408)}=4.091$, $p<.05$]. Bunun üzerine farkın

kaynağını bulmak için yapılan scheffe testi sonucuna göre, sosyal bilgiler ile fen bilgisi öğretmen adaylarının tutumları arasında sosyal bilgiler öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Tablo 2’deki aritmetik ortalama puanları incelendiğinde, sınıf ($\bar{X}=3.44$), sosyal bilgiler ($\bar{X}=3.51$) ve fen bilgisi ($\bar{X}=3.41$) öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“katılıyorum”** düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu bulgudan hareketle, öğretmen adaylarının anabilim dalı değişkeni bakımından öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu ileri sürülebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“cinsiyet”** değişkenine ait t-testi sonuçları Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“cinsiyet”** değişkenine göre t testi sonuçları

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	p
Bay	239	3.44	0.261	1.265	0.207
Bayan	172	3.47	0.227		

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“cinsiyet”** değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(409)}=1.265$, $p>.05$]. Başka bir deyişle, **“cinsiyet”** değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir. Ayrıca Tablo 3’teki aritmetik ortalama puanları incelendiğinde, hem bay ($\bar{X}=3.44$) hem de bayan ($\bar{X}=3.47$) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum puanları ortalamasının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yine Tablo 3’teki bulgulara göre, hem bay hem de bayan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“katılıyorum”** düzeyinde gerçekleştiği ifade edilebilir.

TARTIŞMA

Bu araştırma ile Dicle ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü öğretmen adaylarının üniversite, anabilim dalı ve cinsiyet değişkeni bakımından öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının **“üniversite”** değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmediği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerinde üniversite değişkeninin bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Cinsiyet değişkenine ait bulgular incelendiğinde, bay ve bayan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle, **“cinsiyet”** değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları

üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusunun, alanyazında yer alan bazı araştırma sonuçları (Gömlüksiz, Oral ve Bulut, 2006; Gürbüzürk ve Genç, 2004; Başbay, Ünver ve Bümen, 2009) ile örtüşürken, bazı araştırma sonuçlarıyla (Çapa ve Çil, 2000; Durmuşoğlu ve diğerleri, 2009; Oral, 2004; Terzi ve Tezci, 2007) da çeliştiği görülmektedir. Bu durumda cinsiyet değişkenine ait araştırma bulgusunun sadece bazı araştırmalarla tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın anabilim dalı değişkenine ait bulguları incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının anabilim dalı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Farkın kaynağını bulmak için yapılan scheffe testi sonucuna göre, sosyal bilgiler ile fen bilgisi öğretmen adaylarının tutumları arasında sosyal bilgiler öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Yani sosyal bilgiler öğretmen adaylarının fen bilgisi öğretmen adaylarına göre, öğretmenlik mesleğine yönelik daha olumlu tutum geliştirdikleri ifade edilebilir. Oral (2004) yapmış olduğu araştırmada elde ettiği bulgulara göre, öğrencilerin branşlarına göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmış, bu farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan scheffe testi sonucuna göre, anlamlı farkın fen alanındaki öğrencilerin ortalama puanları ($\bar{X}=3.94$) ile sosyal bilgiler ($\bar{X}=4.14$) alanındaki öğrencilerin ortalama puanları arasında olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla araştırma sonucunda ulaşılan bulgu, Oral (2004)'ın yapmış olduğu araştırmada elde ettiği bulgu ile örtüşmektedir. Anabilim dalı değişkenine ait böyle bir sonucun ortaya çıkmasında, öğretim elemanı, eğitim ortamı ve eğitim programının etkisinin olduğu düşünülebilir. Paykoç (1997)'a göre duyuşsal sözcüğü, duygular, değerler, inançlar, kişilik ve sosyal ilişkiler ile ilgili özellikleri kapsamaktadır. Öğretmenlerde bu özelliklerin gelişmesi gerekir. Bu nedenle, gerek yükseköğretim öğretmen yetiştirme programları gerekse öğretim elemanları, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik güçlü bir inanç sistemi geliştirmelerine katkıda bulunmalıdır.

Araştırmada ortaya çıkan başka bir önemli sonuç ise, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının “katılıyorum” düzeyinde olmasıdır. Başka bir deyişle, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik olarak olumlu bir tutuma sahip oldukları ileri sürülebilir. Araştırmanın bu bulgusu, Başbay ve diğerleri (2009), Erdem ve diğerleri (2005), Gömlüksiz ve diğerleri (2006), Oral (2004), Terzi ve Tezci (2007) ve Yüksel (2004)'in yapmış olduğu araştırma bulgularını desteklemektedir. Araştırmada böyle bir sonucun ortaya çıkması, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini sevmeleri, öğretmenlik mesleğine vermiş oldukları değer ve öğretmenlik mesleğinde başarılı olacaklarına ilişkin inançları ile açıklanabilir. Küçükler (1996) öğretmenlerimizin, alanında yeterli bilgi, beceri ve davranışlarla donatılmış olması yanında, öğretmenlik mesleğini sevmesi ve severek seçmesi gerektiğini belirtir. Pehlivan (2004) yapmış olduğu bir araştırmada, “öğretmenliği seviyor musunuz?” sorusuna öğretmen adaylarının

%94'ü evet dediğini saptamıştır. Oral (2004) ise araştırmasında, öğrencilerin %52.4'ünün öğretmenlik "mesleğini sevdiği için", %17.8'inin "boşta kalmamak için", %18.6'sının "puanı tuttuğu için" ve %11.2'sinin ise "diğer" bir nedenden dolayı tercih ettiklerini belirlemiştir. Dolayısıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgu, Pehlivan (2004) ve Oral (2004)'in yapmış olduğu araştırmalarda ulaştıkları bulguları desteklemektedir. Diğer taraftan öğretmen adaylarının meslekte başarılı olma inancına sahip olmaları da tutumlarını olumlu yönde etkileyebilir. Özbek ve AYTEKİN (2003)'in yapmış olduğu bir araştırmada, öğrencilere öğretmenlik mesleğinde başarılı olacaklarına dair inançlı olup olmadıkları sorusu yöneltildiğinde, % 94'ü mezun olduktan sonra mesleklerinde başarılı olacaklarına inandıklarını, % 6'sı ise inanmadıklarını belirtmişlerdir.

Klausmeier ve Goodwin, tutumlarının öğrenilmesinin kolaylaştırılması için şunların yapılması gerektiğini belirtir: Örnek oluşturacak modeller sunulmalı, tutum objesiyle ilgili hoş duygusal yaşantılar hazırlanmalı, bilgi verici yaşantılar artırılmalı, bağlılığı artırıcı grup etkinlikleri uygulanmalı ve pratiğe ağırlık verilmelidir (Demir, 2004). Bunun yanında, eğitim programları gözden geçirilmeli, öğretim elemanları ve öğretmen adayları arasındaki iletişim daha yoğun ve sıcak hale getirilmelidir (Pehlivan, 1994).

Pehlivan (1994)'a göre, uygulanan eğitim programlarının öğretmen adaylarının meslek ve gelecek beklentilerini karşılama düzeyi öğretmen adaylarının tutumlarında değişikliğine neden olabilir. Bu noktadan hareketle, yükseköğretim kurumları öğretmen yetiştirme programları geliştirilirken öğretmen adaylarının beklentileri ve ihtiyaçlarının dikkate alması gerekir. DİKİCİ ve diğEERLERİ (2006)'nin yapmış olduğu bir araştırmada, öğrencilerin yararlanamadıkları dersler için verdikleri öneriler şöyledir: Alanında uzman ve dersi okutmaya yeterli kişilerin ders vermesini, fakültede teknoloji sınıflarının oluşturulmasını, derslerin KPSS sınavına yönelik işlenmesini ve demokratik bir eğitim ortamı oluşturulmasını istemişlerdir. Ayrıca ÇAPA ve ÇİL (2000)'e göre, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğretmen yetiştirme programlarında yoğun bir şekilde yer alması öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle, öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarında öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yeterince yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (1997) *Türk Eğitim Tarihi. (6. Baskı)*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları No:1.
- Başbay, M., Ünver, G. ve Bümen, N. T. (2009) Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları: Boylamsal Bir Çalışma, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 59, 345-366.
- Bloom, B. S. (1998) *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. (Çev. D. A. Özçelik). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2003) *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000) Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.

- Demir, M. K. (2004) Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Tutumlarının İncelenmesi, *Eğitim Araştırmaları*, 14, 162-170.
- Dikici, A., Yavuzer, Y. ve Gündoğdu, R. (2006) Eğitim Fakültesi Mezunlarının Eğitim Bilimleri Derslerine İlişkin Görüşleri (Niğde Üniversitesi Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 250-262.
- Durmuşoğlu, M. C., Yanık, C. ve Akkoyunlu, B. (2009) Türk ve Azeri Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 76-86.
- Dursunoğlu, H. (2003) Cumhuriyet Döneminde İlköğretime Öğretmen Yetiştirilmenin Tarihi Gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 64-74.
- Erdem, A. R., Gezer, K. ve Çokadar, H. (2005) Ortaöğretim Fen-Matematik ve Sosyal Alanlar Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 28-30 Eylül 2005 Kongre Kitabı I. Cilt* içinde (s. 471-477), Denizli.
- Erden, M. (1995) Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Sertifikası Derslerine Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 99-104.
- Gökçe, E. (1997) Eğitim Programının Geliştirilmesinde Öğretmenin Rolü. *Uluslararası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı (27 Ağustos-2 Eylül 1995)* kitabı içinde (s. 204-216), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Gömleksiz, M. N., Oral, B. ve Bulut, İ. (2006) Ortaöğretime Nitelikli Öğretmen Yetiştirmede Tezsiz Yüksek Lisans Uygulaması. *Orta Öğretime Yeniden Yapılanma Sempozyumu 20-22 Aralık 2004 Bildiriler Kitabı* içinde (s. 545-551), Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Gözütok, F. D., Akgün, Ö. E. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2005) İlköğretim Programlarının Öğretmen Yeterlilikleri Açısından Değerlendirilmesi. *Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 17-40). Ankara: Sim Matbaası.
- Gürbüzürk, O. ve Genç, S. Z. (2004) Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7), 47-62.
- İlhan, A. Ç. (2004) 21. Yüzyılda Öğretmen Yeterlilikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 55-57.
- Jones, E. S. (1993). Teaching As A Career. *The Black Collegian*, 23 (4), 157-165.
- Karasar, N. (1994) *Araştırmada Rapor Hazırlama (7.Baskı)*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kılıç, A. (2002) Duyuşsal Alan Özellikleri ve Bireye Kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 8, 153-164.
- Koçer, H. A. (1992) *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Köklü, N. (1992) Araştırmaya Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 86, 27-36.
- Küçükler, E. (1996) Eğitim Sürecinde Öğretmenin Önemi, *Çağdaş Eğitim*, 226, 34-35.
- MEB. (2003). *Türkiye’de İlköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Memişoğlu, S. P. (2006) Nasıl Bir Öğretmen. *Orta Öğretime Yeniden Yapılanma Sempozyumu 20-22 Aralık 2004 Bildiriler Kitabı* içinde (s. 334-338), Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Morgan, C. T. (1999) *Psikolojiye Giriş (13. Baskı)*. (Çev: H. Arıcı ve diğerleri). Ankara: H.Ü. Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Oral, B. (2004) Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Eğitim Araştırmaları*, 15, 88-98.
- Özbek, Z. T. ve Aytekin, F. (2003) Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Bakış Açıları ve Öğretmenlik Uygulaması Dersinden Memnuniyet Durumları Üzerine Bir Araştırma. *Çağdaş Eğitim*, 295, 31-39.

- Paykoç, F. (1997) Öğretmenler İçin Duyuşsal Eğitim. *Uluslar arası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı (27 Ağustos-2 Eylül 1995)* kitabı içinde (s. 115-122), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Pehlivan, H. (1994) Eğitim Bilimleri Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüme Yönelik Tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 49-53.
- Pehlivan, K. B. (2004) Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Okul Tutumları Arasındaki İlişki. *Eğitim Araştırmaları*, 14, 211-218.
- Seferoğlu, S. S. (2004) Öğretmen Yeterlilikleri ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sezgin, İ. (2002) Öğretmen Eğitiminde Gelişmeler ve Sorunlar. *Çağdaş Eğitim*, 293, 6-8.
- Stephens, P. ve Crawley, T. (1994). *Becoming An Effective Teacher*, http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=8MHZ8rxd2wC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Stephens+P.+Becoming+an+effective+Teacher&ots=kPZTlGFTHQ&sig=VGzTmfFxLX3OL5_4FziEPt-DPd0#v=onepage&q=&f=false web adresinden 10.12.2009 tarihinde indirilmiştir.
- Şahin Yanpar, T., Şahin, B. ve Çakır, Ö. S. (2001) İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmelerini Tahmin Eden Çeşitli Değişkenler ve Tahmin Etme Güçleri, *Eğitim Araştırmaları*, 3-4, 133-138.
- Şenel, H. G., Demir, İ., Sertelin, Ç., Kılıçaslan, A. ve Köksal, A. (2004) Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. *Eğitim Araştırmaları*, 15, 99-109.
- Şimşek, H. (2005). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programına Devam Eden Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), [Online]: http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/huseyin_simsek.doc adresinden 11.12.2009 tarihinde indirilmiştir.
- Taşdemir, M. (1996) Dört Yıllık Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Programının Değerlendirilmesi. *Çağdaş Eğitim*, 225, 24-27.
- Taylor, T. A. (1997) Kültürel Olarak Saygın Eğitimcilerin 21. Yüzyıla Uygun Olarak Hazırlanması. *Uluslar arası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı (27 Ağustos-2 Eylül 1995)* kitabı içinde (s. 54-60), Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Terzi, A. R. ve Tezci E. (2007) Necatibey Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 593-614.
- Ülgen, G. (1997) *Eğitim Psikolojisi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Üstüner, M. (2004) Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme ve Günümüz Sorunları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7), 63-82.
- Yaşar, Ş., Gülteki, M., Türkan, B., Yıldız, N. ve Girmen, P. (2005) Yeni İlköğretim Programlarının Uygulanmasına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Hazırbulunuşluk Düzeylerinin ve Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi (Eskişehir İli Örneği). *Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 51-63). Ankara: Sim Matbaası.
- Yüksel, S. (2004) Tezsiz Yüksek Lisans Programının Öğrencilerin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 355-379.